Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (fjärde avdelningen)

den 15 juli 2021 *

”Överklagande – Statligt stöd – Stöd till förmån för flygplatser och flygbolag – Beslut i vilket det konstaterades att åtgärderna till förmån för flygplatsen Frankfurt-Hahn utgjorde statligt stöd som var förenligt med den inre marknaden och att det inte hade lämnats något statligt stöd till de flygbolag som använde den flygplatsen – Talan om ogiltigförklaring kan inte tas upp till sakprövning – Artikel 263 fjärde stycket FEUF – Fysisk eller juridisk person som inte är direkt och personligen berörd av det aktuella beslutet – Effektivt domstolsskydd”

I mål C-453/19 P,

angående ett överklagande enligt artikel 56 i stadgan för Europeiska unionens domstol, som ingavs den 13 juni 2019,

Deutsche Lufthansa AG, Köln (Tyskland), företrätt av A. Martin-Ehlers, Rechtsanwalt,

klagande,

i vilket de andra parterna är:

Europeiska kommissionen, företrädd av T. Maxian Rusche och S. Noë, båda i egenskap av ombud,

svarande i första instans

Land Rheinland-Pfalz, företrädd av C. Koenig, professeur,

Ryanair DAC, Swords (Irland), företrätt av G. Berrisch, Rechtsanwalt, D. Vasbeck, avocat, och B. Byrne, solicitor,

intervenienter i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (fjärde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden M. Vilaras samt domarna N. Piçarra, D. Šváby, S. Rodin (referent) och K. Jürimäe,

generaladvokat: M. Szpunar,

* Rättegångsspråk: tyska.

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

och efter att den 27 oktober 2020 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Deutsche Lufthansa AG har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 12 april 2019, Deutsche Lufthansa/kommissionen (T-492/15, EU:T:2019:252) (nedan kallad den överklagade domen). Genom denna dom avvisade tribunalen klagandens talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut (EU) 2016/789 av den 1 oktober 2014 om det statliga stöd SA.21121 (C29/2008) (f.d. NN 54/07) som Tyskland har genomfört avseende finansieringen av flygplatsen Frankfurt-Hahn och de finansiella förbindelserna mellan flygplatsen och Ryanair (EUT L 134, 2016, s. 46) (nedan kallat det omtvistade beslutet).

Bakgrund till tvisten och det omtvistade beslutet

2 Tribunalen redogjorde för bakgrunden till tvisten i den överklagade domen på följande sätt:

”1 Sökanden, [Deutsche Lufthansa], är ett flygbolag med säte i Tyskland vars huvudsakliga verksamhet är passagerartransport. Dess primära basflygplats är flygplatsen i Frankfurt am Main (Tyskland).

2 Flygplatsen Frankfurt-Hahn är belägen i Tyskland, i Land Rheinland-Pfalz (delstaten Rheinland-Pfalz) (nedan kallad delstaten), omkring 120 kilometer väster om staden Frankfurt am Main och 115 kilometer från flygplatsen i Frankfurt am Main. På den plats där flygplatsen Frankfurt–Hahn ligger fanns fram till 1992 en militärbas, som därefter omvandlades till en civil flygplats. Den 1 april 1995 överlät Förbundsrepubliken Tyskland infrastrukturen till Holding Unternehmen Hahn GmbH & Co. KG (nedan kallat Holding Hahn), ett offentligt-privat partnerskap i vilket delstaten var en av parterna.

3 Den 1 januari 1998 förvärvade Flughafen Frankfurt/Main GmbH (nedan kallat Fraport), det bolag som drev och förvaltade den internationella flygplatsen i Frankfurt am Main, 64,90 procent av andelarna i Flughafen Hahn GmbH & Co. KG Lautzenhausen (nedan kallat Flughafen Hahn), det bolag som drev flygplatsen Frankfurt–Hahn.

4 År 1999 lyckades flygplatsen Frankfurt-Hahn locka till sig sitt första lågprisflygbolag, Ryanair Ltd (sedermera Ryanair DAC, (nedan kallat Ryanair). Det första avtalet mellan Flughafen Hahn och Ryanair trädde i kraft den 1 april 1999 (nedan kallat 1999 års avtal med Ryanair). Detta avtal hade en löptid på fem år och rörde de flygplatsavgifter som Ryanair skulle betala.

5 I augusti 1999 förvärvade Fraport 73,37 procent av andelarna i Holding Hahn och 74,90 procent av andelarna i dess komplementär, Holding Unternehmen Hahn Verwaltungs GmbH.

6 Den 31 augusti 1999 ingick delstaten och Fraport ett avtal enligt vilket Fraport åtog sig att ingå ett resultatöverföringsavtal. Detta avtal godkändes samma dag, bekräftades genom handling upprättad inför notarie den 24 november 2000 och trädde i kraft den 1 januari 2001. Enligt avtalet hade Fraport rätt att erhålla alla vinster som genererades av den operatör som drev flygplatsen Frankfurt–Hahn mot att Fraport täckte alla det bolagets förluster …

7 Sedermera slogs Holding Hahn och Flughafen Hahn samman till Flughafen Hahn GmbH, som senare blev till Flughafen Frankfurt-Hahn GmbH (nedan kallat FFHG…), där delstaten ägde 26,93 procent av aktiekapitalet och Fraport ägde 73,07 procent.

8 Fram till den 11 juni 2001 innehades 100 procent av aktierna i Fraport av offentliga aktieägare. Den dagen börsnoterades Fraport, varvid 29,71 procent av aktierna såldes till privata aktieägare medan 70,29 procent av dem förblev i offentlig ägo.

9 Den 16 oktober 2001 godkände delstaten flygplatsavgiftstaxan för flygplatsen Frankfurt–Hahn, som trädde i kraft med retroaktiv verkan den 1 oktober 2001…

10 Fraport och FFHG:s aktieägare beslutade den 14 december 2001 respektive den 9 januari 2002 om en ökning av FFHG:s aktiekapital i syfte att finansiera den mest brådskande delen av ett program för att förbättra flygplatsinfrastrukturen … Till [denna] kapitalökning, som sammanlagt uppgick till 27 miljoner euro och ägde rum den 9 januari 2002, bidrog Fraport med 19,7 miljoner euro och delstaten med 7,3 miljoner euro.

11 Den 14 februari 2002 ingicks ett andra avtal mellan FFHG och Ryanair … Detta avtal ersatte 1999 års avtal med Ryanair.

12 Den 27 november 2002 ingick delstaten, Land Hessen (delstaten Hessen, Tyskland), Fraport och FFHG ett avtal om utveckling av flygplatsen Frankfurt–Hahn. Enligt detta avtal skulle det genomföras en andra ökning av FFHG:s aktiekapital varvid Land Hessen skulle bli FFHG:s tredje aktieägare.

13 Den 22 mars 2004 utarbetades ett aktieägaravtal som rörde Fraports, delstatens och Land Hessens aktieinnehav i FFHG (nedan kallat aktieägaravtalet). Fraport, delstaten och Land Hessen undertecknade aktieägaravtalet den 30 mars 2005. Fraport, delstaten och Land Hessen undertecknade aktieägaravtalet den 30 mars 2005.

14 Parterna enades om att FFHG:s aktiekapital inom ramen för aktieägaravtalet skulle ökas med 19,5 miljoner euro så att det investeringsprogram som avses i punkt 10 ovan skulle kunna fortsätta. Mellan 2004 och 2009 tillförde Fraport 10,21 miljoner euro, delstaten 540 000 euro och Land Hessen 8,75 miljoner euro till FFHG genom ett flertal delbetalningar. Dessutom utfäste sig delstaten och Land Hessen att tillföra ytterligare 11,25 miljoner euro vardera som kapitalreserv, i enlighet med en betalningsplan som sträckte sig till 2009.

15 Efter den kapitalökning som har beskrivits i punkt 14 ovan …, vars sammanlagda belopp uppgick till 42 miljoner euro, ägde Fraport 65 procent av aktierna i FFHG medan Land Hessen och delstaten ägde 17,5 procent vardera.

16 Aktieägaravtalet innebar också att Fraport, delstaten och Land Hessen i förhållande till sina respektive aktieinnehav i FFHG skulle ställa säkerhet för eventuell ny skuldsättning från FFHG:s sida samt att 2001 års resultatöverföringsavtal [vilket avses i punkt 6 ovan] skulle förlängas till och med 2014. För att fullgöra dessa skyldigheter ingick Fraport och FFHG den 5 april 2004 ett nytt resultatöverföringsavtal (nedan kallat 2004 års resultatöverföringsavtal), som trädde i kraft den 2 juni 2004 efter att ha godkänts av Fraports bolagsstämma med i aktieägaravtalet stipulerad tre fjärdedelars majoritet. Genom 2004 års resultatöverföringsavtal åtog sig Fraport att täcka samtliga förluster som FFHG kunde komma att ådra sig mellan 2004 och 2009.

17 Mellan 1997 och 2004 utbetalade delstaten direkta bidrag till den operatör som drev flygplatsen Frankfurt-Hahn … Syftet med [dessa] bidrag fram till 2000 var att finansiera investeringar i flygplatsinfrastrukturen, medan bidragen från och med 2001 syftade till att finansiera kostnaderna för säkerhetskontrollpersonal. Delstaten tar ut en flygplatssäkerhetsavgift av de flygbolag som använder flygplatsen Frankfurt-Hahn för varje passagerare som avreser från flygplatsen. Sedan överför delstaten samtliga intäkter från den avgiften jämte medel från sin allmänna budget till den operatör som driver flygplatsen Frankfurt–Hahn, såsom ersättning för utförandet av säkerhetskontroller …

18 Den 4 november 2005 ingicks ett tilläggsavtal [mellan FFHG och Ryanair den 14 februari 2002, se ovan punkt 11].

19 Mellan 2003 och 2006 tog Europeiska gemenskapernas kommission emot ett flertal klagomål som rörde påstått statligt stöd från Fraport, delstaten och Land Hessen till Ryanair och FFHG. Den 22 september 2003 och den 1 juni 2006 försåg en av dem som hade ingett klagomål kommissionen med kompletterande upplysningar.

20 Den 26 april 2006 godkände delstaten en ny flygplatsavgiftstaxa för Frankfurt-Hahn … Denna avgiftstaxa trädde i kraft den 1 juni 2006.

21 Genom skrivelser av den 25 september 2006 och den 9 februari 2007 uppmanade kommissionen Förbundsrepubliken Tyskland att lämna upplysningar, något som Förbundsrepubliken Tyskland gjorde genom skrivelser av den 20 december 2006 och den 29 juni 2007.

22 Genom skrivelse av den 17 juni 2008 underrättade kommissionen Förbundsrepubliken Tyskland om sitt beslut att inleda ett sådant formellt granskningsförfarande som avses i artikel 88.2 [EG] … med avseende på det statliga stödet till finansiering av [FFHG] och dess förbindelser med Ryanair … Beslutet jämte en uppmaning till berörda parter att inkomma med synpunkter offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* den 17 januari 2009 (EUT C 12, 2009, s. 6).

23 Den 31 december 2008 sålde Fraport hela sitt aktieinnehav i FFHG till delstaten. Den affären medförde dels att delstaten fick ett majoritetsinnehav på 82,5 procent i FFHG (medan Land Hessen behöll de återstående 17,5 procenten), dels att 2004 års resultatöverföringsavtal hävdes.

24 Inom ramen för det formella granskningsförfarandet mottog kommissionen synpunkter från bland andra sökanden och Ryanair, vilka vidarebefordrades till Förbundsrepubliken Tyskland.

25 Den 1 juli 2009 översände Förbundsrepubliken Tyskland sina synpunkter jämte kompletterande upplysningar till kommissionen.

26 Den 13 juli 2011 beslutade kommissionen att inleda ett andra formellt granskningsförfarande med avseende på de åtgärder för finansiering av FFHG som hade vidtagits mellan 2009 och 2011. Beslutet jämte en uppmaning till berörda parter att inkomma med synpunkter offentliggjordes i *Europeiska unionens officiella tidning* den 21 juli 2012 (EUT C 216, 2012, s. 1). Från och med då pågick alltså två olika förfaranden samtidigt.

…

29 Förbundsrepubliken Tyskland åtog sig att tillföra kapital till FFHG för att återfinansiera de lån som FFHG hade tecknat i syfte att finansiera de infrastrukturåtgärder som de offentliga myndigheterna hade beslutat mellan 1997 och 2012 men som inte omfattades av resultatöverföringsavtalen, kapitalökningarna eller de övriga bidragen …

30 Genom skrivelse av den 25 februari 2014 underrättade kommissionen Förbundsrepubliken Tyskland om att kommissionen den 20 februari 2014 hade antagit riktlinjer för statligt stöd till flygplatser och flygbolag (EUT C 99, 2014, s. 3) …

31 Genom skrivelser av den 23 mars och den 4 april 2014 begärde kommissionen ytterligare förtydliganden av Förbundsrepubliken Tyskland, som efterkom begäran genom skrivelser av den 17 april, den 24 april och den 9 maj 2014.

32 Den 15 april 2014 offentliggjordes ett meddelande i *Europeiska unionens officiella tidning* där medlemsstaterna och andra berörda parter uppmanades att inkomma med synpunkter på tillämpningen av … [riktlinjerna för statligt stöd till flygplatser och flygbolag] i det aktuella ärendet. Sökanden inkom med synpunkter, som kommissionen vidarebefordrade till Förbundsrepubliken Tyskland genom skrivelse av den 26 augusti 2014. Genom skrivelse av den 3 september 2014 till kommissionen lät Förbundsrepubliken Tyskland meddela att den inte hade några synpunkter att lämna.

33 Den 1 oktober 2014 antog kommissionen [det omtvistade beslutet].

[Det omtvistade beslutet]

34 I det [omtvistade] beslutet prövade kommissionen till att börja med huruvida det förelåg statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF såvitt avsåg dels åtgärderna till förmån för flygplatsen Frankfurt-Hahn (se skälen 292–420 i det [omtvistade] beslutet), dels åtgärderna till förmån för Ryanair (se skälen 421–456, 464–484 och 580 i det [omtvistade] beslutet), och dels åtgärderna till förmån för de flygbolag som använde flygplatsen Frankfurt-Hahn, närmare bestämt 2001 års avgiftstaxa [som avses i punkt 9 ovan] och 2006 års avgiftstaxa [som avses i punkt 20 ovan] (se skälen 457–463, 485–494 och 581 i det [omtvistade] beslutet). Efter att ha funnit att vissa av åtgärderna till förmån för flygplatsen Frankfurt–Hahn verkligen utgjorde statligt stöd, prövade kommissionen sedan huruvida detta stöd var förenligt med den inre marknaden (se skälen 497–579 i det [omtvistade] beslutet).

…

54 Det [omtvistade] beslutets artikeldel har följande lydelse:

'Artikel 1

1. Det statliga stöd som Tyskland mellan 2001 och 2012 olagligen har genomfört i strid med artikel 108.3 [FEUF] till förmån för [FFHG] i form av kapitalökningar 2001 till ett belopp av 27 miljoner euro, kapitalökningar 2004 till ett belopp av 22 miljoner euro och direkta bidrag från [delstaten] … är förenligt med den inre marknaden.

2. Kapitalökningen [i FFGG som genomfördes under år 2004] av Fraport … och 2004 års resultatöverföringsavtal utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 [FEUF].

Artikel 2

1. Avtalet mellan Ryanair och [FFHG], som trädde i kraft den 1 april 1999, utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 [FEUF].

2. Avtalet mellan Ryanair och [FFHG] av den 14 februari 2002 utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 [FEUF].

3. Avtalet mellan Ryanair [och] [FFHG] – leverans av flygplan 6–18, åren 2005 till 2012 [–] av den 4 november 2005 utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 [FEUF].

Artikel 3

Tabellerna över flygplatsavgifter, som trädde i kraft den 1 oktober 2001 och den 1 juni 2006, utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 [FEUF].

Artikel 4

Detta beslut riktar sig till Förbundsrepubliken Tyskland.'"

Förfarandet vid tribunalen och den överklagade domen

3 Genom ansökan som inkom till tribunalens kansli den 26 augusti 2015 väckte klaganden talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet. Till stöd för sin talan åberopade klaganden sju grunder. Den första avsåg förfarandefel, den andra och den tredje avsåg felaktig bedömning av faktiska omständigheter, den fjärde avsåg uppenbara motsägelser i det omtvistade beslutet och den femte, den sjätte och den sjunde avsåg överträdelser av artikel 107 FEUF.

4 Kommissionen gjorde med stöd av intervenienterna i första instans en invändning om rättegångshinder då den ansåg att klaganden saknade talerätt mot bakgrund av de villkor för talerätt som följer av artikel 263 fjärde stycket FEUF.

5 I den överklagade domen prövade tribunalen, efter att ha konstaterat att klaganden inte var mottagare av det omtvistade beslutet, huruvida klaganden hade talerätt på så sätt att klaganden antingen var direkt och personligen berörd av detta beslut, i den mening som avses i det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF, eller, i enlighet med vad som avses i det tredje alternativet i denna bestämmelse, att klaganden var direkt berörd av det omtvistade beslutet och att detta inte medför genomförandeåtgärder.

6 Denna prövning gjordes dels i punkterna 119–187 i den överklagade domen, i den del det omtvistade beslutet avser åtgärderna till förmån för FFHG och Ryanair, dels i punkterna 188–212 i den överklagade domen, i den del beslutet avser tabellerna över flygplatsavgifter.

7 Vad för det första gäller de åtgärder till förmån för FFHG och Ryanair som avses i artiklarna 1 och 2 i det omtvistade beslutet, fann tribunalen inledningsvis att klaganden inte hade styrkt att bolaget var personligen berört av dessa åtgärder. I punkt 182 i den överklagade domen slog tribunalen fast att talan inte kunde tas upp till sakprövning med stöd av det andra alternativ som föreskrivs i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

8 Därefter fann tribunalen, bland annat i punkt 187 i den överklagade domen, att åtgärderna till förmån för Ryanair och FFHG inte hade beviljats på grundval av en stödordning och således var av individuell karaktär. Tribunalen drog härav slutsatsen att artiklarna 1 och 2 i det omtvistade beslutet följaktligen inte kunde kvalificeras som regleringsakter i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

9 Vad för det andra gäller artikel 3 i det omtvistade beslutet, som avser tabellerna över flygplatsavgifter, fann tribunalen i punkt 208 i den överklagade domen att klaganden varken i egenskap av konkurrent till Ryanair eller med avseende på en diskriminering som skulle ha påverkat klaganden hade visat att bolaget var direkt berört av dessa åtgärder, i den mening som avses i det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

10 Av detta konstaterande drog tribunalen, i punkt 212 i den överklagade domen, vidare slutsatsen att klaganden inte heller hade talerätt enligt det tredje alternativet i denna bestämmelse.

11 Följaktligen avvisade tribunalen talan i dess helhet.

Parternas yrkanden och förfarandet vid domstolen

12 Klaganden har yrkat att domstolen ska,

– fastställa att talan i första instans kunde tas upp till sakprövning och att den var välgrundad,

– upphäva den överklagade domen,

– bevilja yrkandena i första instans och ogiltigförklara det omtvistade beslutet,

– i andra hand återförvisa målet till tribunalen, och

– förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

13 Kommissionen, delstaten och Ryanair har yrkat att domstolen ska

– ogilla överklagandet, och

– förplikta klaganden att ersätta rättegångskostnaderna.

Prövning av överklagandet

14 Klaganden har åberopat tre grunder till stöd för sitt överklagande. Den första grunden, som består av sex delar, avser åsidosättande av artikel 263 fjärde stycket FEUF och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), i så måtto att tribunalen fann att klaganden inte hade rätt att väcka talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet i den del det avsåg åtgärderna till förmån för FFHG och Ryanair. Den andra grunden avser åsidosättande av artikel 263 fjärde stycket FEUF, i så måtto att tribunalen fann att klaganden inte hade rätt att väcka talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet i den del det avsåg tabellerna över flygplatsavgifter. Den tredje grunden avser åsidosättande av artikel 263 fjärde stycket FEUF, av artikel 108.2 FEUF och av motiveringsskyldigheten, i den del tribunalen fann att klaganden inte hade rätt att väcka talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet såvitt gäller en utbetalning från delstaten till FFHG:s kapitalreserv med ett belopp om 121,9 miljoner euro (nedan kallad åtgärd nr 12).

Den första grunden: tribunalen åsidosatte artikel 263 fjärde stycket FEUF när den fann att klaganden inte hade rätt att väcka talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet i den del det avsåg åtgärderna till FFHG och Ryanair

Parternas argument

15 Med sin första grund, som består av sex delar, har klaganden kritiserat tribunalen för att ha åsidosatt artikel 263 fjärde stycket FEUF och artikel 47 i stadgan genom att slå fast att klaganden inte var personligen berörd av det omtvistade beslutet i den del det, i artiklarna 1 och 2, avsåg åtgärder till förmån för FFHG och Ryanair.

16 Genom den första, den andra och den tredje delen av denna grund har klaganden gjort gällande att tribunalen prövade huruvida klaganden var ”personligen berörd” av det omtvistade beslutet, i den mening som avses i det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Prövningen gjordes inte mot bakgrund av det som klaganden har hävdat utgör det ”första alternativet” i den rättspraxis som följer av domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), och som rör skyddet för en berörd parts processuella rättigheter i det administrativa förfarandet vid kommissionen, utan mot bakgrund av det påstått ”andra alternativet” i denna rättspraxis som avser att nämnda parts ställning på marknaden väsentligt påverkats av den aktuella åtgärden.

17 Klaganden har närmare bestämt, genom den första grundens första del, gjort gällande att tribunalen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den i punkt 141 i den överklagade domen fann att klaganden, i enlighet med domen av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen (169/84, EU:C:1986:42, punkt 25), borde ha styrkt att dess ställning på marknaden väsentligt påverkades av den stödåtgärd som var föremålet för det omtvistade beslutet.

18 Klaganden har påpekat att det förfarande som ligger till grund för förevarande mål reglerades av rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel [108 FEUF] (EGT L 83, 1999, s. 1) och att klaganden borde ha kvalificerats som ”intresserad part” i den mening som avses i artikel 1 h i denna förordning. Det följer följaktligen av domen av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen (169/84, EU:C:1986:42, punkterna 22 och 23), jämförd med artikel 47 i stadgan, att klaganden borde ha haft möjlighet att

väcka talan för att tillvarata sina intressen. Klaganden har tillagt att kommissionen otvivelaktigt underlät att beakta väsentliga omständigheter och således, i strid med artikel 41 i stadgan, agerade godtyckligt och på ett diskriminerande sätt. Dessa omständigheter har inte beaktats av tribunalen.

19 Genom den första grundens andra del har klaganden i huvudsak kritiserat tribunalen för att, i punkterna 135 och 143 i den överklagade domen, ha prövat huruvida talan kunde tas upp till sakprövning enbart mot bakgrund av de stränga villkoren för beslut som antagits efter det att ett formellt granskningsförfarande avslutats, i stället för att pröva denna fråga mot bakgrund av vad klaganden hävdar utgör det ”första alternativet” enligt domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609), det vill säga mot bakgrund av åsidosättandet av dess processrättsliga skyddsregler.

20 Kommissionen hade visserligen inlett ett formellt granskningsförfarande i förevarande fall, men detta förfarande var emellertid inte rättsenligt och avsåg inte de faktiska omständigheterna i sin helhet, såsom klaganden gjort gällande vid tribunalen. Eftersom kommissionen således, enligt klaganden, har agerat på ett godtyckligt sätt, kan klaganden såvitt gäller frågan huruvida en talan kan tas upp till sakprövning inte behandlas på samma sätt som inom ramen för ett formellt granskningsförfarande som genomförs på ett korrekt sätt. Tribunalen borde ha tillämpat mindre strikta villkor avseende talans upptagande till sakprövning, enligt vilka det räcker att klaganden befinner sig i ett konkret konkurrensförhållande till stödmottagaren.

21 Det var dessutom uteslutet att i förevarande fall tillämpa det som klaganden anser utgör det ”andra alternativet” i den rättspraxis som följer av domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609) på grundval av omständigheter som förbisetts av kommissionen. Det är för övrigt endast genom en talan om ogiltigförklaring som klaganden kan göra gällande att dess processuella rättigheter har åsidosatts.

22 Genom den första grundens tredje del har klaganden i huvudsak gjort gällande att den omständigheten att det som enligt klaganden utgör det strängare ”andra alternativet” i den rättspraxis som följer av domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609) inte är tillämpligt, bland annat följer av att kommissionen i det omtvistade beslutet i stor utsträckning tolkade tysk rätt på ett uppenbart felaktigt och ofullständigt sätt, vilket klaganden har redogjort för på ett väl underbyggt sätt vid tribunalen.

23 Genom den första grundens fjärde del har klaganden i andra hand kritiserat tribunalen för att, i punkt 177 och följande punkter i den överklagade domen, ha gjort en felaktig tillämpning av de materiella villkoren i det som klaganden anser som det ”andra alternativet” i den rättspraxis som bygger på domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Detta framgår av ett antal faktiska omständigheter som klaganden har lagt fram och som särskiljer bolaget i förhållande till alla andra konkurrenter och följaktligen individualiserar det på ett liknande sätt som mottagaren av det omtvistade beslutet. Vidare har tribunalen felaktigt klandrat klaganden för att inte ha preciserat sitt bidrag till FFHG:s finansiering i egenskap av delägare i Fraport, vilket juridiskt sett inte är nödvändigt.

24 Genom den första grundens femte del har sökanden gjort gällande att även om man i stället för det kriterium som följer av domen av den 15 juli 1963, Plaumann/kommissionen (25/62, EU:C:1963:17, s. 223) tillämpade kriteriet avseende väsentlig påverkan på klagandens marknadsställning borde tribunalen åtminstone ha mildrat bevisbördan för att detta kriterium ska anses uppfyllt i förevarande fall. Klaganden har i detta avseende hävdat att kravet på bevis för

att dess marknadsställning väsentligen påverkats endast är tillämpligt om det är fråga om ett sådant ”stöd” som avses i det beslut som denne har yrkat ogiltigförklaring av. Kommissionen ansåg emellertid i det omtvistade beslutet att det i förevarande fall inte rörde sig om ”stöd” i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF.

25 Klaganden har vidare understrukit att kommissionen inte har beaktat alla faktiska omständigheter och alla relevanta åtgärder. Klaganden har nämligen visat att dess marknadsställning påverkats väsentligt till följd av de åtgärder som avses i det omtvistade beslutet.

26 Genom den första grundens sjätte del har klaganden i huvudsak ifrågasatt tribunalens bedömning av denna väsentliga påverkan av bolagets marknadsställning i punkterna 150–177 och följande punkter i den överklagade domen.

27 Klaganden har i detta avseende för det första kritiserat tribunalen för att ha avvikit från domstolens praxis genom att felaktigt ställa krav i fråga om definitionen av den relevanta marknaden och orsakssambandet mellan de aktuella åtgärderna och den väsentliga påverkan av bolagets marknadsställning.

28 Klaganden har därefter gjort gällande att den, i motsats till vad tribunalen kom fram till i detta avseende, tillhandahöll viss bevisning avseende bland annat den europeiska flygtrafiken, flygbolagens europeiska flygnät, Ryanairs exponentiella tillväxt och dess passagerarantal, öppnandet av en bas för Ryanair på flygplatsen Frankfurt am Main och de två aktuella flygplatsernas geografiska närhet. Klaganden har således visat att stöden i fråga väsentligt skadat dess ställning på den berörda marknaden.

29 Den andra grunden avser åsidosättande av artikel 47 i stadgan.

30 Kommissionen, delstaten och Ryanair har bestritt samtliga argument som anförts inom ramen för den första grunden och anser att denna grund delvis ska avvisas och att den i vart fall inte kan leda till bifall för överklagandet.

Domstolens bedömning

31 Det ska inledningsvis erinras om att för att en talan som väckts av en fysisk eller juridisk person mot en rättsakt som riktar sig mot någon annan än personen i fråga ska kunna upptas till sakprövning enligt artikel 263 fjärde stycket FEUF, krävs att den personen har talerätt. Sådan talerätt föreligger i två typfall. För det första får en sådan talan väckas på villkor att denna akt direkt och personligen berör personen. För det andra kan en sådan person väcka talan mot en regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder om den direkt berör personen (se, för ett liknande resonemang, bland annat, dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkterna 59 och 91, och dom av den 13 mars 2018, Industrias Químicas del Vallés/kommission, C-244/16 P, EU:C:2018:177, punkt 39).

32 Det omtvistade beslutet är riktat till Förbundsrepubliken Tyskland och utgör inte en regleringsakt i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF, då det inte är fråga om en rättsakt med allmän giltighet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 oktober 2013, Inuit Tapiriit Kanatami m.fl./parlamentet och rådet, C-583/11 P, EU:C:2013:625, punkt 56). Det ankom därför på tribunalen att pröva huruvida klaganden var direkt och personligen berörd av beslutet i den mening som avses i den bestämmelsen.

33 Det framgår av domstolens fasta praxis att andra rättssubjekt än de som ett beslut är riktat till endast kan göra gällande att de är personligen berörda om beslutet påverkar dem på grund av vissa för dem utmärkande egenskaper eller på grund av faktiska omständigheter som särskiljer dem från alla andra rättssubjekt, och beslutet därigenom medför att de individualiseras på motsvarande sätt som den som beslutet är riktat till (se, för ett liknande resonemang, bland annat dom av den 15 juli 1963, Plaumann/kommissionen, 25/62, EU:C:1963:17, s. 223, dom av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, punkt 22, dom av den 22 november 2007, Sniace/kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkt 53, och dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 93).

34 Den första, andra och tredje delen av den första grunden ska prövas tillsammans. Genom dessa delgrunder har klaganden i huvudsak kritiserat tribunalen för att ha prövat huruvida klaganden var personligen berörd av det omtvistade beslutet, inte mot bakgrund av det kriterium som avser skyddet för en berörd parts processuella rättigheter i det administrativa förfarandet vid kommissionen utan med avseende på kriteriet om väsentlig påverkan av dess ställning på den berörda marknaden.

35 Det finns härvidlag anledning att erinra om att i samband med förfarandet för granskning av statligt stöd enligt artikel 108 FEUF ska åtskillnad göras mellan å ena sidan den preliminära granskningsfasen av stödåtgärderna som anges i artikel 108.3 FEUF – som endast syftar till att ge kommissionen tillfälle att bilda sig en första uppfattning om huruvida det aktuella stödet helt eller delvis är förenligt med den inre marknaden – och å andra sidan den granskning som anges i artikel 108.2 FEUF. Den är endast inom ramen för den sistnämnda granskningen, vilken syftar till att göra det möjligt för kommissionen att få kunskap om samtliga omständigheter i ärendet, som kommissionen enligt EUF-fördraget har en skyldighet att ge berörda parter tillfälle att yttra sig (dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 94 där angiven rättspraxis).

36 Av detta följer att om kommissionen, utan att inleda det formella granskningsförfarandet enligt artikel 108.2 FEUF, genom ett beslut enligt artikel 108.3 FEUF, slår fast att ett stöd är förenligt med den inre marknaden, kan de personer som omfattas av nyss nämnda processrättsliga skyddsregler endast göra dem gällande om de har möjlighet att väcka talan mot kommissionens beslut vid unionsdomstolen. Av dessa skäl ska unionsdomstolen ta upp en talan om ogiltigförklaring av ett sådant beslut, vilken väckts av en berörd part i den mening som avses i artikel 108.2 FEUF, till sakprövning, om den som väckt talan gjort detta i syfte att tillvarata sina processuella rättigheter enligt den sistnämnda bestämmelsen. Domstolen har tidigare slagit fast att sådana berörda parter är personer, företag eller sammanslutningar, vars intressen eventuellt skadas av att ett stöd beviljas, det vill säga särskilt företag som konkurrerar med stödmottagarna och branschorganisationer (dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkterna 95 och 96 och där angiven rättspraxis).

37 Om klaganden däremot ifrågasätter lagenligheten av ett beslut om bedömning av ett stöd som fattats antingen på grundval av artikel 108.3 FEUF eller efter det formella granskningsförfarandet, räcker inte enbart den omständigheten att sökanden är en ”berörd” part i den mening som avses i artikel 108.2 FEUF för att talan ska kunna tas upp till sakprövning. Klaganden måste i ett sådant fall styrka att han har en särskild ställning i den mening som avses i den rättspraxis som angetts i punkt 33 ovan. Så är till exempel fallet om klagandens ställning på den berörda marknaden påverkas väsentligt av det stöd som är föremål för prövning i det aktuella beslutet (dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 97 och där angiven rättspraxis).

38 Såsom tribunalen helt korrekt slog fast i punkt 141 i den överlagade domen har utöver det stödmottagande företaget även konkurrenter till detta som har spelat en aktiv roll i förfarandet, ansetts personligen berörda av ett kommissionsbeslut om att avsluta ett förfarande som har inletts med stöd av artikel 108.2 FEUF, under förutsättning att deras ställning på marknaden väsentligt har påverkats av den stödåtgärd som det angripna beslutet avser (dom av den 22 november 2007, Sniace/kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkt 55, och dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 98).

39 I förevarande fall antogs det omtvistade beslutet, vilket klaganden för övrigt har medgett, efter ett formellt granskningsförfarande enligt artikel 108.2 FEUF.

40 Under dessa omständigheter kunde bolagets talan mot detta beslut, i motsats till vad klaganden har hävdat, inte omfattas av det typfall som avses i punkt 36 i förevarande dom. I den mån klaganden grundar sina argument på punkterna 22 och 23 i domen av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen (169/84, EU:C:1986:42), räcker det att påpeka att dessa ska läsas tillsammans med punkt 25 i den domen, i vilken det bekräftas att enbart den omständigheten att ett företag har spelat en aktiv roll i det formella granskningsförfarandet inte är tillräckligt för att det ska anses vara personligen berört av det beslut genom vilket förfarandet avslutas.

41 Klagandens argument att kommissionens formella granskningsförfarande var behäftat med oegentligheter, eftersom det omtvistade beslutet grundar sig på ofullständiga uppgifter eller en felaktig bedömning av de faktiska omständigheterna, eller att kommissionen i detta beslut i stor utsträckning har tolkat tysk rätt på ett felaktigt sätt, kan inte leda till ett annat resultat.

42 Rättspraxis avseende upptagande till sakprövning av en talan mot ett beslut som antagits efter det formella granskningsförfarandet är nämligen tillämplig utan åtskillnad på de olika grunder som kan åberopas till stöd för en sådan talan. Domstolen konstaterar vidare att klaganden, under förevändning av påstådda processuella oegentligheter, i själva verket har kritiserat kommissionens bedömningar i det omtvistade beslutet i sak, trots att diskussionen vid tribunalen avsåg frågan huruvida talan mot detta beslut kunde tas upp till sakprövning.

43 Tribunalen gjorde sig således inte skyldig till någon felaktig rättstillämpning när den fann att enbart den omständigheten att klaganden deltog i det administrativa förfarandet inte räckte för att styrka att klaganden var personligen berörd av det omtvistade beslutet.

44 Härav följer att den första grundens första, andra och tredje del delvis inte kan tas upp till sakprövning och i övriga delar inte kan leda till bifall för överklagandet.

45 Genom den fjärde till sjätte delen av den första grunden har klaganden i andra hand gjort gällande att tribunalen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning med avseende på villkoret att klaganden skulle vara personligen berörd av det omtvistade beslutet.

46 Vad gäller den fjärde delen av den första grunden, vilken avser punkt 177 och följande punkter i den överklagade domen, ska det erinras om att ett överklagande, enligt artikel 256 FEUF och artikel 58 första stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol, ska vara begränsat till rättsfrågor. Tribunalen är således ensam behörig att fastställa och bedöma de relevanta faktiska omständigheterna och att bedöma bevisningen. Bedömningen av de faktiska omständigheterna och bevisningen utgör därför inte, med undantag för då tribunalen har missuppfattat bevisningen, en rättsfråga som ska prövas av domstolen inom ramen för ett överklagande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 26 januari 2017, Masco m.fl./kommissionen, C-614/13 P,

EU:C:2017:63, punkt 35, dom av den 22 november 2007, Sniace/kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkt 35, och dom av den 3 september 2020, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland m.fl./kommissionen, C-817/18 P, EU:C:2020:637, punkt 46).

47 I den mån klaganden har hänvisat till omständigheter som den redan åberopat i första instans till stöd för sitt påstående att bolaget, i motsats till vad tribunalen fann i punkt 177 och följande punkter i den överklagade domen, hade visat att det var personligen berört av de åtgärder som avses i det omtvistade beslutet, anser domstolen att detta argument inte kan tas upp till sakprövning, eftersom det, i avsaknad av konkreta omständigheter som gör det möjligt att dra slutsatsen att de faktiska omständigheterna eventuellt har missuppfattats, i själva verket syftar till att ifrågasätta tribunalens bedömning av de faktiska omständigheterna.

48 I den mån klaganden har kritiserat tribunalen för att, bland annat i punkt 178 i den överklagade domen, ha kommit fram till att klaganden borde ha preciserat i vilken omfattning den hade bidragit till finansieringen av flygplatsen Frankfurt-Hahn och till subventioneringen av Ryanair, påpekar domstolen dessutom att tribunalen genom detta skäl helt korrekt underkände argumentet att klaganden skulle anses vara personligen berörd av det omtvistade beslutet, bland annat på grund av att klaganden i egenskap av aktieägare i Fraport hade deltagit i finansieringen och i subventioneringen.

49 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 72 i sitt förslag till avgörande, gjorde tribunalen nämligen en riktig bedömning när den i punkt 178 i den överklagade domen slog fast att, med mindre att en alltför stor krets av enheter annars skulle kunde göra gällande att de är personligen berörda av sådana åtgärder, klaganden borde ha preciserat omfattningen av detta deltagande i syfte att fastställa den negativa inverkan på dess konkurrensställning som kan ha blivit följden därav, och om denna inverkan visat sig vara väsentlig, fastställa att bolaget var personligen berört av dessa åtgärder.

50 Överklagandet kan följaktligen inte vinna bifall såvitt avser den fjärde delen av den första grunden, eftersom den i vissa delar inte kan tas upp till prövning och i övriga delar inte kan leda till bifall för överklagandet.

51 Vad gäller den femte delgrunden är det tillräckligt att påpeka att klagandens argument att tribunalen borde ha mildrat dess bevisbörda inte har något rättsligt stöd.

52 För det första, i den mån klaganden har hävdat att kravet på väsentlig påverkan på dess marknadsställning endast är tillämpligt om de åtgärder som avses i kommissionens beslut faktiskt kvalificeras som ”stöd” i den mening som avses i artikel 107 FEUF, framgår det av domstolens praxis avseende detta villkor, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 76 i sitt förslag till avgörande, att villkoret är tillämpligt såväl när den aktuella åtgärden ges denna kvalificering som när den, såsom i förevarande fall, inte gör det (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, punkterna 20 och 29, dom av den 22 november 2007, Sniace/kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkterna 10 och 60, samt dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommission, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkt 106).

53 I den mån klaganden har gjort gällande att kommissionen har gjort en ofullständig och felaktig prövning av de åtgärder som avses i det omtvistade beslutet, påverkar denna omständighet, om den antas vara styrkt, för det andra inte relevansen av villkoret att det omtvistade beslutet på ett väsentligt sätt påverkar klagandens ställning på marknaden, eller den bevisbörda som krävs för att fastställa att talerätt föreligger mot beslutet avseende dessa åtgärder.

54 I den mån klaganden har gjort gällande att den, i och med att bolaget borde ha åtnjutit en lättnad av bevisbördan avseende att dess ställning på marknaden ”väsentligt påverkats”, faktiskt också har lagt fram denna bevisning och därvid angett vilka fördelar som Ryanair erhållit från FFGH och delstaten, grundar sig detta argument på ett felaktigt antagande. Såsom framgår av punkt 51 ovan kan klaganden nämligen inte göra gällande en sådan lättnad av bevisbördan.

55 Överklagandet kan således inte vinna bifall såvitt avser den första grundens femte del.

56 Genom den sjätte delgrunden har klaganden i huvudsak kritiserat tribunalen för att, i punkterna 150 och 155–177 och följande punkter i den överklagade domen, ha prövat villkoret att de åtgärder som var föremål för det omtvistade beslutet väsentligen kunde påverka klagandens ställning på marknaden mot bakgrund av felaktiga krav dels vad gäller definitionen av marknaden, dels orsakssambandet mellan de aktuella åtgärderna och påverkan på klagandens konkurrensställning.

57 Domstolen har i detta avseende vid upprepade tillfällen slagit fast att det förhållandet att det styrkts att klagandens marknadsställning väsentligen påverkats inte innebär något definitivt uttalande om de konkurrensförhållanden som råder mellan nämnde klagande och de stödmottagande företagen, utan kräver endast att denne klagande på ett relevant sätt anger skälen till att kommissionens beslut kan skada klagandens legitima intressen genom att väsentligen påverka dess ställning på den relevanta marknaden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 januari 1986, Cofaz m.fl./kommissionen, 169/84, EU:C:1986:42, punkt 28, dom av den 22 november 2007, Spanien/Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, punkt 41, och dom av den 22 november 2007, Sniace/kommissionen, C-260/05 P, EU:C:2007:700, punkt 60).

58 Såsom generaladvokaten påpekade i punkt 47 i förslaget till avgörande framgår det således av domstolens praxis att en väsentlig påverkan på klagandens konkurrensställning på den aktuella marknaden inte följer av någon fördjupad analys av de olika konkurrensförhållandena på denna marknad, som gör det möjligt att exakt fastställa i vilken omfattning dess konkurrensställning påverkas, utan i princip av ett konstaterande prima facie att beviljande av det stöd som avses i kommissionens beslut leder till att denna ställning väsentligen påverkas.

59 Härav följer att detta villkor kan anses uppfyllt så snart klaganden styrker omständigheter som gör det möjligt att visa att åtgärden i fråga väsentligen kan påverka dess ställning på den berörda marknaden (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 december 2008, British Aggregates/kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punkt 38).

60 Vad för det första gäller de omständigheter som i rättspraxis godkänts för att styrka att det föreligger en sådan väsentlig påverkan påpekar domstolen följande. Enbart den omständigheten att en rättsakt kan medföra viss påverkan på konkurrenssituationen på den relevanta marknaden och att det berörda företaget befinner sig i någon form av konkurrensförhållande till den som gynnas av rättsakten är för det första inte i sig tillräcklig för att nämnda företag ska anses vara personligen berört av den aktuella rättsakten. Ett företag kan således inte enbart åberopa att det konkurrerar med det företag som gynnas (se, för ett liknande resonemang, dom av den

22 december 2008, British Aggregates/kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punkterna 47 och 48, och dom av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen, C-33/14 P, EU:C:2015:609, punkterna 99 och 100).

61 För det andra kan, såsom tribunalen med rätta konstaterade i punkt 148 i den överklagade domen, bevisningen för att en konkurrents marknadsställning påverkats väsentligt inte begränsas till att det föreligger vissa omständigheter som tyder på att klagandens kommersiella eller finansiella prestationsförmåga försämrats, såsom en betydande minskning av omsättningen, en icke försumbar ekonomisk förlust eller en betydande minskning av marknadsandelarna till följd av att det aktuella stödet beviljats. Beviljande av ett statligt stöd kan även skada ett företags konkurrensställning på andra sätt, bland annat genom att det leder till förlorade intäktsmöjligheter eller en mindre fördelaktig utveckling än vad som hade varit fallet om ett sådant stöd inte hade beviljats (se, för ett liknande resonemang, dom av den 22 november 2007, Spanien/Lenzing, C-525/04 P, EU:C:2007:698, punkterna 34 och 35, och dom av den 22 december 2008, British Aggregates/kommissionen, C-487/06 P, EU:C:2008:757, punkt 53).

62 Det är mot bakgrund av dessa principer som domstolen nu ska avgöra huruvida tribunalen gjorde en felaktig rättstillämpning vid sin bedömning av de omständigheter som klaganden anfört för att styrka att dess ställning på den berörda marknaden hade påverkats väsentligt av de åtgärder som avses i det omtvistade beslutet.

63 I detta avseende fann tribunalen i punkterna 150, 154 och 156 i den överklagade domen i allt väsentligt att klaganden inte hade definierat de marknader på vilka dess konkurrensställning hade påverkats. Tribunalen påpekade härvidlag att klaganden inte hade lämnat några uppgifter om marknadernas storlek och struktur eller om de konkurrenter som var verksamma på dessa marknader.

64 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 87 i sitt förslag till avgörande gick tribunalen utöver de krav som följer av den rättspraxis som det erinrats om i punkterna 57–59 ovan när den slog fast att sådana uppgifter var nödvändiga för att definiera den eller de marknader mot bakgrund av vilka kravet på väsentlig påverkan på konkurrensställningen ska bedömas.

65 Domstolen konstaterar således att tribunalen gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den underkände klagandens argument avseende dels att dess ställning på den europeiska marknaden för flygtransport av passagerare hade skadats, dels att vissa av de flygförbindelser som klaganden åberopade överlappade varandra, med motiveringen att klaganden inte hade lämnat några uppgifter om storleken på eller den geografiska omfattningen av dessa marknader eller dess marknadsandelar eller om de marknadsandelar som innehas av Ryanair eller av eventuella konkurrenter.

66 Det ska emellertid påpekas att tribunalen, såvitt gäller artikel 263 fjärde stycket FEUF, inte slog fast att klagandens talan skulle avvisas enbart på grund av att klaganden inte hade definierat den eller de marknader på vilka den ansåg att dess konkurrensställning väsentligen hade påverkats.

67 I punkt 153 i den överklagade domen, som inte har bestritts inom ramen för förevarande överklagande, konstaterade tribunalen nämligen att klaganden inte hade styrkt den påstådda överlappningen mellan dess egna erbjudanden och Ryanairs erbjudanden på de flygförbindelser som nämns i punkterna 151 och 152 i den domen.

68 Vidare prövade tribunalen, i punkterna 158–178 i den överklagade domen, de argument som klaganden hade anfört och den bevisning som klaganden hade åberopat till stöd för dessa argument – vilka syftade till att visa att dess konkurrensställning på marknaden för flygtransport av passagerare hade påverkats väsentligt med anledning av åtgärderna till förmån för Ryanair och FFHG – och särskilt orsakssambandet mellan de aktuella åtgärderna och de omständigheter som anförts för att styrka att dess marknadsställning hade påverkats.

69 Inom ramen för sin självständiga bedömning av de faktiska omständigheterna – vilken inte kan ifrågasättas i samband med ett överklagande såvida det inte anförs en grund om att bevisningen missuppfattats, något som klaganden inte har gjort gällande i förevarande mål – drog tribunalen, i punkt 179 i den överklagade domen, slutsatsen att klaganden inte hade styrkt att bolaget drabbats av en avsevärd omsättningsnedgång, en icke försumbar ekonomisk förlust eller en betydande minskning av dess andel av den eller de berörda marknaderna, till följd av beviljandet av åtgärderna till förmån för Ryanair och FFHG även om det antogs att åtgärderna till förmån för den sistnämnda skulle ha överförts till Ryanair. Tribunalen tillade att klaganden inte heller hade styrkt att dess vinst har blivit lägre eller att dess utveckling har blivit mindre gynnsam än vad som skulle ha blivit fallet utan dessa åtgärder.

70 Klaganden har vidare i sitt överklagande inte heller anfört någon omständighet som gör det möjligt att dra slutsatsen att den felaktiga rättstillämpning som tribunalen gjorde sig skyldig till, vilken konstaterats i punkterna 64 och 65 ovan, beträffande omfattningen av den bevisning som klaganden måste lägga fram för att visa att dess konkurrensställning har påverkats väsentligt, har kunnat ha någon som helst inverkan på bedömningen av de argument och omständigheter som avses i föregående punkt i förevarande dom och följaktligen på den slutsats som tribunalen för det andra drog i punkt 179 i den överklagade domen.

71 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att nämnda felaktiga rättstillämpning inte påverkar tribunalens slutsats, i punkt 182 i den överklagade domen, att klagandens talan kunde tas upp till sakprövning på grundval av det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Överklagandet kan således inte vinna bifall såvitt avser den första grundens sjätte del, eftersom den är verkningslös.

72 Utan att det är nödvändigt att pröva argumentet avseende åsidosättande av artikel 47 i stadgan, då slutsatsen i punkt 182 i den överklagade domen grundar sig på andra skäl än de som avses med detta argument, kan överklagandet följaktligen inte heller vinna bifall såvitt avser den första grundens sjätte del.

73 Mot denna bakgrund kan överklagandet inte vinna bifall såvitt avser någon del av den första grunden, eftersom denna grund i vissa delar inte kan tas upp till prövning och i övriga delar inte kan leda till bifall för överklagandet.

Den andra grunden: tribunalen åsidosatte artikel 263 fjärde stycket FEUF när den fann att klaganden inte kunde väcka talan mot det omtvistade beslutet i den del det avsåg tabellerna över flygplatsavgifter

Parternas argument

74 Genom den andra grunden har klaganden gjort gällande att tribunalen åsidosatte artikel 263 fjärde stycket FEUF när den i punkterna 190, 196 och följande punkter i den överklagade domen slog fast att klaganden inte var direkt berörd, i den mening som avses i det andra alternativet i denna bestämmelse, av det omtvistade beslutet i den del det i artikel 3 i beslutsdelen avsåg tabellerna över flygplatsavgifter, och genom att, i punkt 209 och följande punkter i samma dom, direkt tillämpa denna bedömning på det tredje alternativet i nämnda bestämmelse, utan någon ytterligare prövning.

75 Klaganden har genom den första delen av denna grund gjort gällande att villkoret att klaganden ska vara direkt berörd av rättsakten i fråga ska prövas fullt ut inom ramen för detta tredje alternativ, utan att domstolen får grunda sig på det beslut som följer av dess prövning av en av de två andra alternativ som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Det framgår nämligen av domen av den 6 november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen, kommissionen/Scuola Elementare Maria Montessori och kommissionen/Ferracci (C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873) att detta villkor ska tolkas på olika sätt med avseende på det andra respektive det tredje alternativet i denna bestämmelse. Vad gäller bevisningen för att klaganden är direkt berörd av rättsakten i fråga, i den mening som avses i det tredje alternativet i nämnda bestämmelse, som är tillämpligt på en stödordning, följer det av denna dom att det ankommer på klaganden att bevisa att rättsakten i fråga verkligen är av sådan art att den begränsar konkurrensen. Förevarande mål är jämförbart med det mål som gav upphov till nämnda dom och bör medföra en liknande bedömning av villkoret att klaganden ska vara direkt berörd av rättsakten. I detta avseende har klaganden bland annat redogjort för och visat på vilket sätt de två aktuella tabellerna över flygplatsavgifter var diskriminerande i förhållande till andra flygbolag, även i förhållande till Ryanair.

76 Inom ramen för den andra grundens andra del har klaganden gjort gällande att tribunalen, i punkt 205 i den överklagade domen, missuppfattade klagandens inlaga såvitt gäller uttrycket ”andra flygbolag” som förekommer däri. Enligt klaganden avsåg detta uttryck alla andra flygbolag än Ryanair, inklusive klaganden själv.

77 Kommissionen, delstaten och Ryanair anser att överklagandet inte kan vinna bifall såvitt avser någon del av den andra grunden då den helt saknar stöd. Enligt kommissionen kan denna grund dessutom till viss del inte tas upp till sakprövning, eftersom den syftar till att ifrågasätta de faktiska omständigheterna.

Domstolens bedömning

78 Det ska inledningsvis påpekas att i punkterna 190–208 i den överklagade domen, vilka klaganden gör vissa hänvisningar till inom ramen för den andra grunden men inte riktat någon särskild kritik mot, prövade tribunalen huruvida klaganden var behörig att väcka talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet med stöd av det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF, i egenskap av direkt och personligen berörd av detta beslut, i den mån artikel 3 i beslutet avsåg tabellerna över flygplatsavgifter.

79 Efter att först ha kontrollerat huruvida klaganden var direkt berörd av denna aspekt av det omtvistade beslutet, fann tribunalen, i punkt 208 i den överklagade domen, att klaganden inte hade visat att den uppfyllde detta kriterium och att klaganden följaktligen inte hade talerätt enligt det andra alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

80 Av detta konstaterande drog tribunalen därefter, i punkterna 209–213 i den överklagade domen, slutsatsen att klaganden inte heller hade talerätt enligt det tredje alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF, och fann bland annat i punkt 211 i den överklagade domen att kriteriet att klaganden ska vara direkt berörd av den aktuella rättsakten var identiskt i det andra och det tredje alternativ som avses i denna bestämmelse.

81 Det är mot denna bakgrund som klaganden, genom den andra grundens första del, har kritiserat tribunalen för att inte ha gjort en fullständig kontroll av huruvida detta kriterium var uppfyllt med avseende på det tredje alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF, utan nöjt sig med att, för att avgöra om detta kriterium var uppfyllt, hänvisa till och tillämpa det beslut som fattades efter dess prövning av det andra alternativet i denna bestämmelse.

82 I motsats till vad klaganden har gjort gällande till stöd för denna invändning, framgår det inte av domstolens praxis – bland annat av domen av den 6 november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen, kommissionen/Scuola Elementare Maria Montessori och kommissionen/Ferracci (C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873) – att detta kriterium har en annan betydelse vad beträffar det andra och det tredje alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

83 Tvärtom erinrade domstolen, i punkt 42 i den domen, utan att göra någon åtskillnad mellan dessa alternativ, om att det följer av fast rättspraxis – såsom tribunalen för övrigt med rätta påpekade i punkt 197 i den överklagade domen – att villkoret att en fysisk eller juridisk person ska vara direkt berörd av det beslut som talan avser, ”som föreskrivs i artikel 263 fjärde stycket FEUF”, är uppfyllt om två kriterier samtidigt är uppfyllda. För det första måste den ifrågasatta rättsakten ha direkt inverkan på den enskildes rättsliga ställning. För det andra får rättsakten inte lämna något utrymme för skönsmässig bedömning för dem till vilka den riktar sig, och som ska genomföra den, vilket innebär att genomförandet ska ha en rent automatisk karaktär och endast följa av unionslagstiftningen, utan tillämpning av några mellanliggande bestämmelser.

84 Härav följer att tribunalen inte gjorde sig skyldig till någon felaktig rättstillämpning när den i punkt 211 i den överklagade domen slog fast att räckvidden av detta villkor var densamma i det andra och det tredje alternativet i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Inte heller gjorde tribunalen någon felaktig rättstillämpning när den i punkt 212 i den överklagade domen fann att klaganden inte uppfyllde detta villkor med avseende på det andra alternativet i denna bestämmelse, och sedan av detta konstaterande drog slutsatsen att klaganden inte heller uppfyllde detta villkor med avseende på det tredje alternativet i bestämmelsen.

85 Klaganden har vidare inte visat på vilket sätt kraven avseende bevis för att bolaget var direkt berört av det omtvistade beslutet – såsom tribunalen angav och tillämpade dessa krav, bland annat i punkterna 198 och 206 i den överklagade domen, vid prövningen av de aktuella tabellerna över flygplatsavgifter – inte motsvarade de krav som följer av domstolens praxis på området statligt stöd, och särskilt av punkt 47 i domen av den 6 november 2018, Scuola Elementare Maria Montessori/kommissionen, kommissionen/Scuola Elementare Maria Montessori och kommissionen/Ferracci (C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873). Enligt nämnda punkt är

unionsdomstolen skyldig att pröva om en klagande på ett relevant sätt har redogjort för skälen till att kommissionens beslut kan försätta vederbörande i en ofördelaktig konkurrenssituation och därmed påverka dess rättsliga ställning.

86 I övrigt kan överklagandet, i enlighet med den rättspraxis som det erinrats om i punkt 46 i förevarande dom, inte tas upp till sakprövning såvitt avser den andra grundens första del, eftersom klaganden härigenom dels på nytt har gjort gällande att bolaget, i motsats till vad tribunalen slog fast, hade styrkt att det var direkt berört av det omtvistade beslutet i den del det avser tabellerna över flygplatsavgifter, dels har upprepat de omständigheter som bolaget anförde i sin ansökan i första instans.

87 Överklagandet kan följaktligen inte vinna bifall såvitt avser den första delen av den andra grunden, eftersom den i vissa delar inte kan tas upp till prövning och i övriga delar inte kan leda till bifall för överklagandet.

88 I den mån klaganden genom den andra delen av denna grund har kritiserat tribunalen för att i punkt 205 i den överklagade domen ha missuppfattat klagandens inlaga vad gäller uttrycket ”andra flygbolag”, och där kommit fram till att detta uttryck inte avsåg klaganden själv, påpekar domstolen att någon sådan missuppfattning inte framgår av punkt 205 i den överklagade domen. Tvärtom framgår det av denna punkt i den överklagade domen att tribunalen korrekt uppfattade detta uttryck som en hänvisning till andra flygbolag än Ryanair, men att tribunalen konstaterade att klaganden inte ingick bland användarna av flygplatsen Frankfurt-Hahn och således inte kunde göra gällande att det skett en diskriminering till förmån för Ryanair och till nackdel för övriga flygbolag som använde flygplatsen.

89 Mot denna bakgrund kan överklagandet följaktligen inte vinna bifall såvitt avser den andra grunden, eftersom den i vissa delar inte kan tas upp till prövning och i övriga delar inte kan leda till bifall för överklagandet.

Den tredje grunden: tribunalen åsidosatte artikel 263 fjärde stycket FEUF och artikel 108.2 FEUF samt motiveringsskyldigheten när den fann att klaganden inte kunde väcka talan mot det omtvistade beslutet i den del det avsåg ”åtgärd 12”

Parternas argument

90 Klaganden har som tredje grund gjort gällande att tribunalen åsidosatte artikel 263 fjärde stycket FEUF och artikel 108.2 FEUF samt motiveringsskyldigheten när den fann att klaganden inte kunde väcka talan mot det omtvistade beslutet i den del det avsåg ”åtgärd 12”.

91 Sökanden har i detta avseende påpekat att kommissionen inte genomförde något fördjupat formellt granskningsförfarande och att den betecknade denna åtgärd som ett investeringsstöd som var förenligt med den inre marknaden.

92 Klaganden har emellertid under förfarandet vid tribunalen uttryckligen gjort gällande att kommissionen inte borde ha ansett att detta stöd var förenligt med den inre marknaden utan att ha inlett ett fördjupat formellt granskningsförfarande. Genom att erinra om de aspekter som klaganden grundade sig på i detta avseende har klaganden kritiserat tribunalen för att inte ha prövat dessa aspekter och för att ha gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning genom att, i

avsaknad av all motivering, pröva ”åtgärd 12” mot bakgrund av det ”andra alternativet” i den rättspraxis som följer av domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609).

93 Klaganden har redogjort för ett antal faktiska omständigheter avseende finansieringen av FFHG och har hävdat att kommissionen inte undersökte denna finansiering i det omtvistade beslutet, vilken därefter ersattes av ”åtgärd nr 12”. Klaganden har under alla omständigheter lagt fram tillräcklig bevisning för att dess talan om ogiltigförklaring kunde tas upp till sakprövning med hänsyn till det ”första alternativet” enligt den rättspraxis som följer av domen av den 17 september 2015, Mory m.fl./kommissionen (C-33/14 P, EU:C:2015:609). Eftersom tribunalen endast prövade det andra alternativet i den domen och fann att villkoren i domen inte var uppfyllda, åsidosatte tribunalen klagandens processuella rättigheter enligt artikel 108.2 FEUF. Till stöd för denna grund har klaganden för övrigt åberopat ett nytt kommissionsbeslut, som under mellantiden har antagits av kommissionen, avseende driftstöd som finansierats genom ”åtgärd 12”, investeringsstöd och överföring av det stöd som FFHG beviljats till Ryanair.

94 Kommissionen har gjort gällande att ”åtgärd 12” inte var föremål för förfarandet vid tribunalen. Kommissionen har under alla omständigheter, i likhet med delstaten och Ryanair, gjort gällande att överklagandet inte kan vinna bifall såvitt avser den tredje grunden, eftersom den helt saknar stöd.

Domstolens bedömning

95 Det följer av artikel 256.1 andra stycket FEUF, artikel 58 första stycket i stadgan för Europeiska unionens domstol samt artikel 168.1 d och artikel 169.2 i domstolens rättegångsregler att det i ett överklagande klart ska anges på vilka punkter den dom som det yrkas upphävande av ifrågasätts samt de rättsliga grunder som särskilt åberopas till stöd för detta yrkande. I annat fall ska överklagandet eller grunden i fråga avvisas (dom av den 26 januari 2017, Mamoli Robinetteria/kommissionen, C-619/13 P, EU:C:2017:50, punkt 42, och dom av den 8 juni 2017, Dextro Energy/kommissionen, C-296/16 P, ej publicerad, EU:C:2017:437, punkt 60).

96 Ett överklagande eller en grund i ett överklagande som inte ens innehåller något argument som särskilt syftar till att visa att det har skett en felaktig rättstillämpning i den dom eller det beslut som det yrkas upphävande av och som endast återger de grunder och argument som redan har anförts vid tribunalen uppfyller inte detta krav. Ett sådant överklagande eller en sådan grund utgör nämligen endast en begäran om omprövning av den ansökan som ingetts till tribunalen, vilket faller utanför domstolens behörighet i ett överklagande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 januari 2004, Aalborg Portland m.fl./kommissionen, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, EU:C:2004:6, punkt 51 och där angiven rättspraxis, och beslut av den 29 januari 2020, Silgan Closures och Silgan Holdings/kommissionen, C-418/19 P, ej publicerat, EU:C:2020:43, punkt 71).

97 Oberoende av frågan huruvida den ”åtgärd 12” som avses med den tredje grunden faktiskt var föremål för det omtvistade beslutet och därefter förfarandet vid tribunalen, vilket kommissionen har bestritt, konstaterar domstolen att klaganden under alla omständigheter inte har angett vilka skäl i den överklagade domen som denna grund hänför sig till och gör det således inte möjligt för domstolen att kontrollera huruvida tribunalen har gjort sig skyldig till den påstått felaktiga rättstillämpningen.

98 Samtidigt som klaganden avser förfarandet vid kommissionen snarare än den överklagade domen, har bolaget för det andra anfört ett antal faktiska omständigheter avseende bland annat FFHG:s finansiering, som dessutom redan har åberopats i första instans. Såsom framgår av den fasta rättspraxis som det erinrats om i punkterna 95 och 96 faller emellertid bedömningen av sådana omständigheter utanför domstolens behörighet i ett mål om överklagande.

99 Följaktligen kan den tredje grunden för överklagandet inte upptas till sakprövning.

100 Mot bakgrund av vad som anförts ovan ska överklagandet ogillas i sin helhet.

Rättegångskostnader

101 Enligt artikel 184.2 i rättegångsreglerna ska domstolen besluta om rättegångskostnaderna när överklagandet ogillas.

102 Enligt artikel 138.1 i samma rättegångsregler, som enligt artikel 184.1 i dessa regler ska tillämpas i mål om överklagande, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Eftersom klaganden har tappat målet och kommissionen liksom intervenienterna i första instans har yrkat att klaganden ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, ska klaganden förpliktas att ersätta samtliga rättegångskostnader avseende förevarande överklagade.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (fjärde avdelningen) följande:

1) Överklagandet ogillas.

2) Deutsche Lufthansa AG ska bära sina rättegångskostnader och härutöver ersätta de rättegångskostnader som uppstått för Europeiska kommissionen, Land Rheinland-Pfalz och Ryanair DAC.

Underskrifter